

2. REGIONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS ANALIZĖS PAGRINDINIAI DUOMENYS

2.1. Teisiniai ir politiniai veiksniai

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ išskiriamos trys esminės pažangos sritys – visuomenė, ekonomika ir valdymas. Numatoma, kad pokyčiai šiose srityse įtvirtins šalyje pažangos vertybes ir remsis darnaus vystymosi principais. **Valstybės pažangos strategijos nuostatų įgyvendinimas lems teigiamus pokyčius bei skatins pažangos procesus regione.** Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog nepaisant įgyvendinamos nacionalinės regioninės politikos, orientuotos į tolygią ir tvarią regionų plėtrą, **socialinė ir ekonominė atskirtis tarp regionų išlieka** (pagal pagrindinius socialinius ir ekonominius rodiklius (nedarbo lygis, darbo užmokestis, migracija, bendrasis vidaus produktas, investicijos, veikiančios ūkio subjektai) Šiaulių regionas atsilieka nuo kitų didžiųjų regionų, be to, Šiaulių regione 2007–2013 m. išskirtos 3 probleminės teritorijos, kurių specifinės problemos lieka aktualios ir 2014–2020 m.). Valstybės viešojo valdymo centralizacija minėtina kaip vienas iš veiksnių, darančių neigiamą įtaką regiono plėtrai. Šalies ekonominiams potencialui koncentruojantis Vilniuje, ekonominė disproporcija tarp sostinės ir kitų regionų didėja.

Šiaulių regiono plėtros taryba dalyvauja planuojant 2014–2020 m. paramą regionams – **sudaryta galimybė regionams patiems apsispręsti, kaip panaudoti paramos lėšas.** Nacionalinėje pažangos programoje (toliau – NPP), skirtoje Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti, aprašomos ilgalaikių valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys, numatomas Europos Sąjungos finansinės paramos, įskaitant 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinę paramą, panaudojimas ilgalaikiams valstybės prioritetams įgyvendinti. NPP išskirtas horizontalus prioritetas „Regioninė plėtra“. Šis prioritetas svarbus regioninės politikos plėtrai. Vadovaujantis prioriteto nuostatomis, regioniniu lygiu planuojami ir įgyvendinami veiksmai atskiriami pagal subsidiarumo principą, taikant takoskyros kriterijus: savivaldybių kompetencija; savivaldybė yra turto, į kurį investuoja, savininkė; regioninė ar vietinė svarba. Prioritetui „Regioninė plėtra“ įgyvendinti 2014–2020 m. bus parengtas tarpinstitucinis veiklos planas, kuriame numatomas konkrečių plano priemonių turinys, įvertinamas lėšų poreikis, nustatomos už atskirų priemonių įgyvendinimą atsakingos institucijos.

Kompleksinė miestų ir kaimų vietovių plėtra išliks viena iš esminių regioninės politikos krypčių 2014–2020 m. Nuostatos, susijusios su integruotu miestų ir kaimų atgaivinimu, įtrauktos į „Regioninės plėtros“ prioritetą. Numatomos **papildomos valstybės intervencijos pagal investicines programas, kurios bus taikomos tikslinių teritorijų plėtrai, specifinių problemų sprendimą pagal gyvenamosios vietovės tipą.** Šiaulių regiono plėtros taryba pateikė savo poziciją dėl galimų tikslinių teritorijų išskyrimo kriterijų, joms keliamų tikslų ir siektinų rezultatų įvertinimo. Tačiau **esant ribotoms finansinėms galimybėms** (regione 2007–2013 m. buvo išskirtos 3 probleminės teritorijos) **savivaldybės gali nepajėgti įvykdyti iš anksto nustatytų užduočių bei išsipareigojimų** dėl reikalingų pasiekti rodiklių **įgyvendinant „Regioninės plėtros“** prioritete numatytą **tikslinių teritorijų plėtrą.**

Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymus, kuriais remiantis **Šiaulių regione įsteigtos Akmenės ir Šiaulių laisvosios ekonominės zonos.** Įsteigimo tikslas – padidinti Akmenės ir Šiaulių pramoninį patrauklumą ir sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms pritraukti, aukštųjų technologijų vystymuisi ir naujų darbo vietų kūrimui.

Šiaulių apskrities teritorijos bendrojo (generalinio) plano teritorijos vystymo koncepcijoje **išskiriamas I ir II lygmenų – regioninės kategorijos stiprinamojo tipo regioninio rango metropolinis centras Šiauliai,** esantis pagrindinėje šalies urbanistinės integracijos ašyje. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniai palankūs **vystyti regione tarptautinės urbanistinės integracijos ašis,** formuojamas esamų ir siūlomų tarptautinių transporto koridorių linijomis „Via Hanseatica“, TINA transporto koridoriumi ir greitojo geležinkelio linijos „Rail Baltica“ trasa.

Regionė veikia Šiaulių universitetas – Šiaurės Lietuvos mokslo, studijų, kultūros ir meno centras, siekiantis įsitvirtinti Europos aukštojo mokslo erdvėje. **Universitete sukauptas svarus intelektinis potencialas, jo efektyvus panaudojimas turi didelę įtaką regiono ir Lietuvos vystymuisi.** Tačiau tolesnis regioninio Šiaulių universiteto likimas dėl vykdomos Lietuvos universitetų reformos yra neaiškus. Darbo grupės, sudarytos Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2011 m. gegužės 31 d. potvarkiu Nr. 129, siūlymuose dėl Lietuvos universitetų tinklo optimizavimo (2011 m. rugsėjo 30 d.) numatyta galimybė tik Vilniuje ir Kaune esančių universitetų potencialą sujungti į du siektinus universitetus, teikiančius tarptautinio lygio studijas (dokumente pažymėta, kad kiti universitetai labai atsilieka nuo siektino universiteto vizijos). Šiaulių universiteto panaikinimas turėtų neigiamos įtakos ne tik Šiaulių miesto, bet ir Šiaulių regiono vystymuisi: tai iškreiptų plėtros koncepciją, nustatytą Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane iki 2020 metų.

2.2. Ekonominiai veiksniai

Bendrasis vidaus produktas

Šiaulių regiono ūkio aktyvumas didėja: 2010 m. duomenimis bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) rodiklių pokytis, palyginti su ankstesniu laikotarpiu, Šiaulių regione buvo teigiamas – išaugo 5,4 proc. (4 priedo 1 lentelė).

Palyginti su praėjusiu laikotarpiu, **regione suintensyvėjo vidaus prekyba:** regione augo didmeninės prekybos įmonių apyvarta, įmonių, užsiimančių variklinių transporto priemonių ir motociklų didmenine ir mažmenine prekyba bei remontu, apyvarta bei prekių apyvarta turgavietėse. Galima teigti, kad BVP teigiamam pokyčiui turėjo įtakos **padidėjęs vartojimas.** (4 priedo 2, 3, 4, 28 lentelės) Pagal parduotuvių skaičių 1000 gyventojų Šiaulių regionas viršija šalies vidurkį. (4 priedo 34 lentelė) **Didelė prekybos centrų koncentracija regiono centre sukuria palankias sąlygas vartojimui.**

Nors stebimos teigiamos tendencijos, tačiau šalies kontekste **Šiaulių regiono ūkio plėtra sulėtėjusi:** BVP regione palyginti su 2008 m. yra sumažėjęs 16 proc. ir siekia 6 961,3 mln. litų. Pagal BVP tenkantį vienam gyventojui Šiaulių regionas atsilieka nuo šalies vidurkio: BVP tenkantis vienam gyventojui, palyginti su šalies vidurkiu, sudaro 71,9 proc. (šalyje – 28,9 tūkst. Lt, regione – 20,8 tūkst. Lt). (4 priedo 1 lentelė)

Regionas sukuria santykinai mažą BVP dalį. Palyginti su šalies regionų sukurta BVP dalimi, Šiaulių regionas yra ketvirtoje pozicijoje – BVP sudaro tik 7,3 proc. Rodiklis yra žemas, nors regionas pagal teritorijos dydį yra antras, o pagal gyventojų skaičių – ketvirtas šalyje. (4 priedo 1 lentelė) BVP lėtam augimui turi įtakos ir **maža vidaus paklausa:** tai rodo mažmeninės prekybos įmonių apyvartos mažėjimas, **pagal vidaus prekybos rodiklius Šiaulių regionas atsilieka** nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų. (4 priedo 2, 3, 4 lentelės) Mažėjo parduotuvių prekybos plotas, **dalis didžiuosiuose prekybos centruose esančio prekybos ploto nebeišnaudojama:** parduotuvių prekybos plotas palyginti su 2008 m. sumažėjo 11 proc., pagal prekybos plotą 1000 gyventojų regionas atsilieka nuo šalies vidurkio. (4 priedo 34 lentelė) Lėtą BVP augimą regione lemia ir maža perkamoji galia, žemas ūkio konkurencingumas, sulėtėjusi verslo plėtra, nepakankamos investicijos. **Auganti energetinių resursų kaina didina gamybos kaštus.** (4 priedo 29, 30 lentelės)

Eksportas regione auga. Lietuviškos kilmės prekių eksporto apimtys nuo 2009 m. padidėjo 31,9 proc. Palanki prekyba baldais, patalynės reikmenimis, čiužiniais, mediena ir jos gaminiais, plastikais ir jų dirbiniais, stiklu, aliejinėmis kultūromis, grūdais, sėklomis. Į kaimynines šalis išaugo mėsos ir pieno produktų, javų eksportas (4 priedo 31 lentelė). Tačiau **regiono eksporto apimtys išlieka ganėtinai mažos.** Nors lietuviškos kilmės prekių eksportas pastaraisiais metais regione išaugo, tačiau atsilieka nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Telšių regionų. Todėl eksporto augimo teigiamas poveikis regiono BVP plėtrai išlieka nežymus. (4 priedo 5 lentelė)

Regionė išvystyta bankininkystės veikla. Šiaulių bankas yra vienas didžiausių lietuviško kapitalo dalį turintis bankas. Pastaruosius keletą metų bankas laipsniškai didina užimamą rinkos

dalį Lietuvoje. Centrinė banko buveinė įsikūrusi Šiauliuose. Per savo veiklos metus Šiaulių bankas įgijo ypatingą dėmesį smulkiąjam ir vidutiniam verslui skiriančio banko vardą.

Bendroji pridėtinė vertė

Suintensyvėjo pramonės, prekybos ir paslaugų įmonių veikla regione. Bendroji pridėtinė vertė (toliau – PV), palyginti su praėjusiu laikotarpiu, nežymiai augo pramonės, didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, žemės ūkio sektoriuose. PV struktūros pokytis per pastaruosius metus išliko teigiamas pramonės bei didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose. Pastarieji sektoriai regione kuria didžiausią PV (4 priedo 6, 7 lentelės). **Regiono sukuriama šalyje didžiausia PV žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje** – 2010 m. tai sudarė 480,3 mln. litų. (4 priedo 6 lentelė) **Šiaulių regionas turi didžiausią naudojamų žemės ūkio naudmenų plotą šalyje.** Didžiausią dalį sudaro ariama žemė. (4 priedo 8 lentelė) **Bendroji žemės ūkio produkcija regione yra didžiausia šalyje** ir palyginti su praėjusiu laikotarpiu išaugo. (4 priedo 9 lentelė) Galima daryti prielaidą, kad PV augimui minėtuose sektoriuose įtakos turėjo padidėjęs darbo našumas, pritrauktos investicijos, įdiegtos technologinės inovacijos, eksporto plėtra, suaktyvėjusi prekyba.

Sukuriamų prekių ir paslaugų pridėtinė vertė regione yra žema. Nors regione stebimas teigiamas PV pokytis pramonės, prekybos, paslaugų įmonėse bei žemės ūkyje, tačiau sukuriama PV šiuose sektoriuose po nuosmukio nesiekia 2008 m. lygio. (4 priedo 6 lentelė)

PV statybos sektoriuje kasmet mažėjo. Panaši tendencija šiame sektoriuje stebima ir kituose šalies regionuose. Nors, palyginti su praėjusiu laikotarpiu, Šiaulių regione atlikta daugiau statybos darbų, pastatyta daugiau gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų, tačiau **pagal atliktus statybos darbus Šiaulių regionas atsilieka** nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų. (4 priedo 6, 10, 11, 12 lentelės)

Pagal verslo struktūros rodiklius: dirbančiųjų skaičių, apyvartą, pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis **regionas gerokai atsilieka** nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų. Šie rodikliai mažėja. (4 priedo 13 lentelė)

PV mažėjimas atspindi neigiamus regiono ūkio kokybinius pokyčius, lemia BVP struktūros kitimą. PV lygio mažėjimui įtakos turi nepakankamas darbo našumas, mažas veiklos efektyvumas, investicijų stoka, mažas vartojimas, nestabili rinka.

Tiesioginės užsienio investicijos

Šiaulių regione stebimas investavimo procesų pagyvėjimas. Tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI) regione didėjo ir siekia 550,8 mln. litų, išaugo ir TUI vienam gyventojui – siekia 1 674 litus. Pagal šalis investuotojas daugiausia TUI pritraukiama iš Danijos, Vokietijos, Nyderlandų, Švedijos. (4 priedo 14, 15 lentelės)

Pagal ekonominę veiklos rūšį **regione didžiausia TUI dalis tenka apdirbamajai gamybai ir žemės ūkiui.** TUI pastoviai didėjo ir įmonėms, užsiimančioms didmenine ir mažmenine prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontu. Užsienio investuotojams patraukliausias regione yra prekybos, gamybos ir žemės ūkio įmonės, kurios sukuria didžiąją dalį BVP bei PV. (4 priedo 16 lentelė) Tai rodo, kad regione stiprėja ekonomikos konkurencingumas, vystomi sėkmingi verslo santykiai, siekiama aktyviau diegti inovacijas, aktyvėja verslo įmonių veikla bei produktyvumas.

Nors Šiaulių regionas yra antras pagal teritorijos dydį šalyje, tačiau **TUI rodikliai, palyginti su kitais regionais, yra vieni iš žemiausių** (TUI ženkliai sumažėjo statybos sektoriui). (4 priedo 16 lentelė) Galima teigti, kad tam turi įtakos nepakankamai patraukli verslo infrastruktūra bei sąlygos, tik siaura verslo dalis kuria aukštą pridėtinę vertę. Regionas neišnaudoja turimo ekonominio potencialo, stokojama motyvacinių veiksnių, kurie spartintų investicijų pritraukimą.

Materialinės investicijos

Regiono padidėjo materialinės investicijos (toliau – MI) **elektros, dujų, vandens tiekimo ir atliekų tvarkymo sektoriams.** Tai rodo, kad šiuose sektoriuose vyksta modernizavimas, didėja jų konkurencingumas. (4 priedo 17 lentelė) Tačiau bendrai **regione mažėja investicijų į ilgalaikį materialųjį turtą.** MI regione, palyginti su 2007 m., sumažėjo dvigubai ir siekia 748 005 tūkst. litų. Atitinkamai sumažėjo ir MI vienam gyventojui – 2010 m. duomenimis siekė 2 230 litų (nuo šalies vidurkio atsilieka daugiau nei 1,6 karto). Šie rodikliai gerokai žemesni nei Vilniaus, Kauno,

Klaipėdos regionų. (4 priedo 18 lentelė) 2009 m. duomenimis MI labiausiai sumažėjo statybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuose – daugiau nei 4 kartus lyginant su 2007 metais. Investicijos į statybą mažėjo dėl neatsigaunančios nekilnojamojo turto rinkos. (4 priedo 17 lentelė) Mažėjančios MI lėtina verslo plėtros potencialą, neišnaudojamas gamybos pajėgumas. Mažas paskatas investuoti lemia ir neapibrėžtumas dėl tolimesnės šalies ekonominės raidos.

Veikiantys ūkio subjektai

Regionė veikiančių ūkio subjektų skaičius linkęs didėti – palyginti su 2008 m. išaugo 1,8 proc. Daugėjo mikroįmonių, mažų bei stambių įmonių (4 priedo 20, 32, 33 lentelės). Nors Šiaulių regione, palyginti su praėjusiu laikotarpiu, didėjo įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius metų pradžioje ir mažėjo išregistruotų, tačiau **pagal veikiančių ūkio subjektų skaičių Šiaulių regionas kelis kartus atsilieka** nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų. (4 priedo 19, 20 lentelės) Veikiančių ūkio subjektų skaičiui bei smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai įtakos turi nepakankamai išvystyta verslo infrastruktūra, mažas įmonių konkurencingumas, trūksta gebėjimų prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, verslumo stoka, nepalanki aplinka investicijoms.

Šiaulių regione yra tarptautinis oro uostas. Jis atlieka dvi funkcijas – tarnauja ir kaip karinis, ir kaip civilinis oro uostas. Ilgiausias Baltijos regione kilimo ir tūpimo takas su naujausia įranga leidžia priimti ir aptarnauti visų tipų orlaivius neribojant jų maksimalios tūpimo masės visą parą ištisus metus net ir sudėtingiausiomis meteorologinėmis sąlygomis. Tačiau plėtrą stabdo **mažas tarptautinio Šiaulių oro uosto žinomumas, nepakankamai išnaudojamos keleivių ir krovinių vežimo oro transportu galimybės. Nacionalinėje susisiekimo plėtros programoje nenumatytos galimybės modernizuoti ir plėsti tarptautinio Šiaulių oro uosto infrastruktūrą.**

Turizmas

Šiaulių regionas turi palankias sąlygas vystyti turizmą. Regione viešbučių numerių ir vietų užimtumas išlieka pakankamai stabilus. Palyginti su praėjusiu laikotarpiu regione išaugo apgyvendintų turistų ir suteiktų nakvynių apgyvendinimo įstaigose skaičius. (4 priedo 21, 22 lentelės) Tačiau **Šiaulių regiono turizmo plėtra vyksta lėtai, neišnaudojamas turizmo potencialas.** Nors Šiaulių regionas turi tinkamas geografines, gamtines, kultūrinės sąlygas vystyti turizmą, bet pagal apgyvendintų svečių ir suteiktų nakvynių skaičių atsilieka nuo Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Alytaus regionų. Kaimo turizmo sodybų skaičius mažiausias šalyje. (4 priedo 22, 23 lentelės) Regiono patrauklumą mažina nepakankama turizmo infrastruktūra, menka paslaugų įvairovė, nesukuriami konkurencingi, inovatyvūs turizmo produktai.

Inovacijos

Šiaulių regione inovatyvus verslas orientuotas į verslo proceso tobulinimą ir technologinių pajėgumų pritaikymą naujiems produktams bei paslaugoms: tarp novatorių didžiausias procentas – rinkodaros novatoriai, o technologines inovacijas diegusių įmonių inovacinė veikla daugiausia skirta mašinų, įrenginių ir įrangos įsigijimui, daug dėmesio skiriama moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai. (4 priedo 24, 25 lentelės) Pokyčiai verslo procese rodo, kad siekiama panaudoti rinkos galimybes konkurencingiems produktams ir paslaugoms kurti. Tačiau **Šiaulių regione inovacijos kuriamos ir diegiamos vangiai.** Įmonių, diegusių inovacijas, procentas mažiausias šalyje. Novatorių, palyginti su visomis įmonėmis, procentas vienas iš mažiausių šalyje. Didelis procentas, palyginti su kitais regionais, novatorių, nebaigusių arba nutraukusių inovacinę veiklą. (4 priedo 26, 27 lentelės) Tai rodo, kad regiono verslo įmonės vengia priimti riziką, susijusią su inovacinių projektų įgyvendinimu, nesukurta patraukli inovacijoms aplinka, trūksta žinių ir gebėjimų.

2.3. Socialiniai ir kultūriniai veiksniai

Šiaulių apskritis pagal gyventojų skaičių užima ketvirtą vietą šalyje. 2012 m. pradžioje Šiaulių regione buvo 296 305 gyventojai. **Apskrities gyventojų skaičius nuo 2008 m. iki 2012 m. sumažėjo 15,31 proc.** (5 priedo 1 lentelė) Per tą patį laikotarpį gyventojų skaičius Lietuvoje sumažėjo 10,65 proc. Šiaulių apskrityje per ketverius metus (nuo 2008 iki 2012 metų) sumažėjo

53 571 gyventoju, todėl galima teigti, kad „išnyko“ dvi savivaldybės. Tarp Šiaulių regiono savivaldybių per paskutinius ketverius metus Akmenės rajone gyventojų sumažėjo daugiausiai (17,7 proc.), o Šiaulių rajone mažiausiai (13,47 proc.). (5 priedo 2 lentelė)

Šiaulių apskrityje aukštas nedarbo lygis. Šiaulių apskritis pagal nedarbo lygį 2011 m. buvo penkta Lietuvoje. Nedarbo lygis apskrityje nuo 2008 m. iki 2011 m. didėjo. Šiaulių apskrityje 2011 m. nedarbo lygis buvo 17,0 proc., o Lietuvoje - 15,4 proc. (5 priedo 3 lentelė)

Šiaulių apskrityje 2011 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (1 704,9 Lt.) sudarė 83,3 proc. Lietuvos vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio – tai **vienas mažiausių rodiklių šalyje** (8 vieta). Šiaulių apskrityje vidutinis mėnesio bruto darbo užmokestis nuo 2008 m. iki 2011 m. sumažėjo 115,6 Lt. 2008–2010 m. laikotarpiu visose apskrityse pastebima vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio mažėjimo tendencija. (5 priedo 4 lentelė) Šiaulių apskrityje 2009 m. vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį sudarė 880 Lt, tačiau, palyginanti su atitinkamu 2007 metų rodikliu, augo. (5 priedo 5 lentelė) Mažos pajamos turi įtakos ir **socialinės pašalpos gavėjų skaičiaus augimui Šiaulių regione**. 2008 m. buvo 6 050 socialinės pašalpos gavėjų, o 2011 m. išaugo iki 27 739. (5 priedo 6 lentelė)

Šiaulių regione didelis socialinio būsto trūkumas. Regione yra didelis asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičius. Regiono gyvenamasis fondas 2008 m. sudarė 8 336,9 tūkst. m², o 2011 m. išaugo iki 8 437,2 tūkst. m², bet tai nesumažino asmenų (šeimų), buvusių sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, skaičiaus: 2008 m. duomenimis buvo 1 925 asmenys, o 2011 m. padidėjo iki 2 773 asmenų. (5 priedo 7, 8 lentelės)

Šiaulių regione ilgėja gyventojų gyvenimo trukmė. Šiaulių apskrityje didėja vidutinės tikėtinos asmenų gyvenimo trukmės vidurkio rodiklis. 2011 m. vidutinė tikėtina moterų gyvenimo trukmė buvo 79,43 metai – lenkia Lietuvos vidurkį (79,13 metai). Vidutinė tikėtina vyrų gyvenimo trukmė (68,24 metai) regione mažesnė už Lietuvos vidurkį (68,47 metai). (5 priedo 9 lentelė)

Šiaulių regione gerėja socialinių paslaugų būklė. 2008 m. pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavo 1 655 asmenys, o 2011 m. – 1 561 asmenys, tačiau atsižvelgiant į gyventojų skaičiaus regione pokytį (gyventojų regione mažėja), 2011 m. pagalbą į namus ir socialinę globą namuose gavo didesnis procentas (0,515 proc.) Šiaulių apskrities gyventojų nei 2008 m. (0,473 proc.). (5 priedo 10 lentelė)

Šiaulių regione gerėja medicinos paslaugų kokybė. 2008–2011 metais padidėjo privačių asmens sveikatos priežiūros ir odontologinės priežiūros įstaigų skaičius, o sumažėjo ligoninių ir ambulatorinių sveikatos priežiūros įstaigų LR Sveikatos apsaugos ministerijos sistemoje skaičius. 2011 m., palyginti su 2008 m., Šiaulių apskrityje išaugo sveikatos priežiūros specialistų (gydytojų ir slaugytojų) skaičius, tenkantis 10 000 gyventojų. (5 priedo 11, 12 lentelės)

Šiaulių apskrityje pagal 2007–2011 mokslo metų duomenis mokinių skaičius sumažėjo 11 753 mokiniais. (5 priedo 13 lentelė) Nuo 2008 m. apskrityje mažėjo bendrojo lavinimo mokyklų: 2012 m. sumažėjo 16 mokyklų, tikėtina, kad tam įtakos turi mokinių skaičiaus mažėjimas. (5 priedo 14 lentelė) Šiaulių regione 2011–2012 mokslo metais sumažėjo profesinių mokyklų mokinių skaičius (5 priedo 15, 16 lentelės), todėl 2012 m. mažėjo dviem profesinėmis mokyklomis. Tendencingai mažėja kolegijų studentų skaičius, todėl Šiaulių apskrityje 2010 m. uždaryta viena kolegija. (5 priedo 17, 18 lentelės) Šiaulių universitete nuo 2008 m. iki 2012 m. besimokančių skaičius sumažėjo 4 629 studentais. (5 priedo 19, 20 lentelės)

Šiaulių regione aukštas gyventojų išsilavinimo lygis. Šiaulių apskrities bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų su aukštuoju išsilavinimu per ketverius mokslo metus padaugėjo 2,6 proc. ir 2011–2012 mokslo metais siekė 97,5 proc. (5 priedo 21, 22 lentelės) Šiaulių regionas 2011 m. duomenimis pagal gyventojų skaičių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, užima ketvirtą vietą Lietuvoje. (5 priedo 23 lentelė)

Regiono nuo 2008 m. mažėjo kultūros paslaugas teikiančių įstaigų skaičius. Nuo 2008 m. uždarytos 9 bibliotekos, nors skaitytojų skaičius išliko toks pat. (5 priedo 24, 25 lentelės) Šiaulių regione nuo 2008 m. iki 2011 m. buvo uždaryti 27 kultūros centrai, meno mėgėjų skaičius sumažėjo 102 kolektyvais. Šiaulių apskrityje 2009 m. buvo uždarytas vienas muziejus, tačiau nuo 2008 m. iki

2011 m. muziejų lankytojų skaičius padidėjo nuo 140 tūkst. iki 192 tūkst. (5 priedo 26, 27, 28, 29 lentelės)

Šiaulių regione didėja gyventojų fizinis aktyvumas. 2008 m. sporto varžybų ir sveikatingumo renginiuose dalyvavo 113 268 žmonės, o 2011 m. – 98 218 žmonių, tačiau įvertinus Šiaulių apskrities gyventojų skaičiaus pokytį, 2011 m. sporto varžybų ir sveikatingumo renginiuose dalyvavo didesnis procentas (32,4 proc.) Šiaulių apskrities gyventojų nei 2008 m. (32,37 proc.). (5 priedo 30 lentelė)

Regione daugėja turistų, besinaudojančių kaimo turizmo paslaugomis. 2011 m. pagal kaimo turizmo sodybose apgyvendintų poilsiautojų skaičių (8,2 tūkst.) Šiaulių regionas lenkia tik Tauragės regioną (4,3 tūkst.), tačiau nuo 2008 m. vietų skaičius kaimo turizmo sodybose regione padidėjo beveik dvigubai. (5 priedo 31, 32 lentelės)

Šiaulių apskrityje kriminogeninė situacija prastėja: išaugo užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius (2008 m. siekė 5 775, o 2011 m. – 6 970). Tačiau apskrityje padidėjo ištirtų nusikalstamų veikų dalis: 2008 m. buvo 52 proc., o 2011 m. 55 proc. (5 priedo 33, 34 lentelės)

2.4. Gamtiniai, geografiniai ir aplinkosauginiai veiksniai

Šiaulių apskritį sudaro Šiaulių miesto bei Akmenės, Joniškio, Kelmės, Pakruojo, Radviliškio, Šiaulių rajonų savivaldybės. Šiaulių apskrities teritorijos bendrasis plotas 8 540 km². Tai yra **antras pagal teritorijos dydį regionas Lietuvoje** po Vilniaus regiono. Apskrities centras – Šiaulių miestas.

Apskrityje gerai išplėtotas automobilių kelių tinklas. Regione nuo 2008 m. didėja vietinės reikšmės automobilių kelių ilgis su danga bei su patobulinta danga ir mažėja žvyro kelių ilgis. Renovuojama magistralė, kertanti apskritį: Ryga–Šiauliai–Tauragė–Kaliningradas (A12), Vilnius–Kaunas–Klaipėda (A1), Šiaulių aplinkkelis (A18). Gerėjant Šiaulių regiono kelių būklei **mažėja kelių eismo įvykių skaičius:** 2008 m. buvo 494, o 2010 m. – 352 kelių eismo įvykiai. (6 priedo 1, 2, 3 lentelės)

Šiaulių regione patogus susisiekimas bei krovinių pervežimas geležinkelio linijomis: Vilnius–Šiauliai–Klaipėda ir Kaunas–Šiauliai–Ryga.

Ekologinio stabilumo požiūriu labai svarbus yra teritorijos miškingumas. **Šiaulių apskrities 2011 m. miškingumas (27,5 proc.) yra mažesnis nei vidutinis Lietuvos miškingumas (33,2 proc.).** Tik Šiaulių rajono miškingumas viršija vidutinį Lietuvos miškingumą ir sudaro 34,8 proc. Akmenės ir Kelmės rajonų miškingumas yra gana artimas vidutiniam Lietuvos miškingumui (32,4 proc. ir 31,1 proc. atitinkamai). Tačiau kitų rajonų miškingumas yra gerokai mažesnis už šalies vidurkį. Mažiausiai miškingi Pakruojo (19,9 proc.) ir Joniškio (20,1 proc.) rajonai. (6 priedo 4, 5 lentelės)

Šiaulių apskrityje yra tinkamos sąlygos žemės ūkiui plėtoti. Nuo 2008 m. iki 2011 m. Šiaulių regione padidėjo ariamos žemės, naudojamų žemės ūkio naudmenų, sodų ir uogynų, nereikšmingai sumažėjo kultūrinių ir natūralių ganyklų, pievų plotai. 2011 m. duomenimis daugiausiai ariamos žemės yra Radviliškio rajone (83 472 ha), mažiausiai – Akmenės rajone (36 967 ha). (6 priedo 6 lentelė)

2002 m. įsteigtas Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras. Pastaruosius keletą metų **Šiaulių regione pažangiai tvarkomos atliekos, uždaryti seni, neatitinkantys aplinkosauginių reikalavimų sąvartynai.**

Šiaulių apskrityje įgyvendinami du nacionaliniai vandentvarkos projektai: Ventos–Lielupės upės baseino ir Nemuno vidurupio baseino. Projektų tikslas – pagerinti geriamojo vandens kokybę, pasirūpinti nuotekų bei vandentiekio tinklų sistema. Investuojama į vandens tiekimo, vandens valymo, nuotekų surinkimo, valymo įrenginių plėtrą ir renovaciją, todėl **vandentiekio ir kanalizacijos inžinerinės infrastruktūros būklė regione gerėja.** Projektų pirmas etapas baigiamas. Kadangi projektų trukmė numatyta dvidešimčiai metų, tikimasi, kad įgyvendinus antrąjį

ir trečiąjį projektų etapus, **viso regiono gyventojai naudos kokybiškesnį vandenį, inžineriniai tinklai bus prijungti prie centralizuotų vandentiekio ir nuotekų tinklų.**

Pagal teritorijos taršos rodiklius Šiaulių apskritis šalyje užima ketvirtą poziciją. Šiaulių apskrityje 2010 m. vienam gyventojui teko 15,5 kg išmestų teršalų, o Lietuvos vidurkis buvo 19,4 kg. Apskrityje didžiausias išmestų teršalų kiekis, tenkantis vienam gyventojui, yra Akmenės rajone (136 kg), o mažiausias – Joniškio rajone (3,5 kg), tačiau palyginti su 2008 m. duomenimis pastaraisiais metais **stebima išmestų teršalų kiekio mažėjimo tendencija.** (6 priedo 7, 8 lentelės)

2.5. Technologiniai veiksniai.

Šiaulių regione **plečiasi informacinių technologijų ir elektroninio ryšio infrastruktūra.** Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija ir viešoji įstaiga „Plačiajuostis internetas“ 2009–2013 m. vykdo projektą „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuosčio tinklo RAIN plėtra“ (RAIN-2), kurio tikslas – suteikti plačiajuosčio duomenų perdavimo prieigą visoms kaimiškųjų seniūnijų viešojo sektoriaus administravimo institucijoms, ligoninėms, laboratorijoms, mokykloms, muziejams, bibliotekoms, viešosios prieigos prie interneto taškams, taip pat gyventojams ir verslo įmonėms. VŠĮ „Plačiajuostis internetas“ duomenimis Šiaulių apskrities kaimiškųjų seniūnijų gyvenvietėse 2012 m. prie šviesolaidinės infrastruktūros prijungti 277 plačiajuosčio ryšio prieigos taškai (7 priedo 1 lentelė).

Asociacija „Viešieji interneto prieigos taškai“ kartu su Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija ir kitais partneriais seniūnijose, muziejuose, paštuose, ligoninėse, bibliotekose **steigia viešojo interneto prieigos taškus.** Asociacijos „Viešieji interneto prieigos taškai“ duomenimis 2012 m. Šiaulių regione veikė 79 viešieji interneto prieigos taškai (7 priedo 2 lentelė).

Auga informacinių technologijų panaudojimas Šiaulių regiono namų ūkiuose. Lietuvos statistikos departamento 2012 m. duomenimis per ketverius metus Šiaulių regiono namų ūkiuose kompiuterių padaugėjo 4,4 proc. (kompiuterių namuose turėjo 54,4 proc. namų ūkių), o interneto prieigą turinčių vartotojų padaugėjo 0,1proc (internetu prieigą namuose turėjo 52,1 proc. namų ūkių) (7 priedo 3 lentelė). Per ketverius metus 8,2 proc. **padaugėjo gyventojų, besinaudojančių internetu paslaugomis.** Statistikos departamento duomenimis 2012 m. internetu naudojosi 43,0 proc. Šiaulių apskrities gyventojų (šalyje – 49,7 proc.) (7 priedo 4 lentelė). Informacinės visuomenės plėtros komiteto (IVPK) parengtoje pagrindinių elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų vertinimo 2011 m. tyrimo ataskaitoje teigiama, kad šalies gyventojai aktyviai naudojami valstybės institucijų teikiamomis paslaugomis. Ypač paklausios interaktyvios (ketvirto lygio) elektroninės viešosios paslaugos, susijusios su gyventojų ir juridinių asmenų mokesčių deklaravimu, valstybinio socialinio draudimo įmokomis, muitinės deklaracijų ir statistinių duomenų pateikimu, įdarbinimu.

Išlieka didelė gyventojų skaitmeninė atskirtis. Informacinėmis technologijomis Šiaulių apskrities gyventojai naudojami mažiau nei vidutiniškai šalyje. Statistikos departamento duomenimis 2012 m. Šiaulių regione kompiuterių turėjo 54,4 proc. namų ūkių (šalyje – 57,0 proc.), interneto prieigą turėjo 52,1 proc. namų ūkių (šalyje – 55,2 proc.). Šiaulių apskrities gyventojai net 7 proc. mažiau naudojami kompiuteriu kasdien, o internetu 6,7 proc. mažiau nei vidutiniškai šalies gyventojai (7 priedo 3, 4 lentelės).

Kompiuterizacijos procesas kaimo gyvenamosiose vietovėse atsilieka nuo miestų. Statistikos departamento duomenimis per ketverius metus šalyje asmeninių kompiuterių skaičius kaimo vietovėse esančiuose namų ūkiuose padidėjo 5,9 proc. ir 2012 m. siekė 43,2 proc., tačiau tai 1,48 karto mažiau nei miestuose. Interneto prieiga naudojosi 40,4 proc. kaimo vietovėse esančių namų ūkių: 1,55 karto mažiau nei miestuose (7 priedo 5 lentelė).

Didelė skaitmeninė atskirtis tarp atskirų socialinių gyventojų grupių. Informacinėmis ir kompiuterinėmis technologijomis mažiau naudojami vyresnio amžiaus žmonės. Statistikos departamento duomenimis 2012 m. kompiuteriu ir internetu kasdien naudojami tik 6,7 proc. šalies

pensinio amžiaus žmonių. Šiaulių apskrityje 2012 m. buvo 21,47 proc. pensinio amžiaus gyventojų (7 priedo 6, 7 lentelės).

Viešojo administravimo įstaigose diegiamos asmenų aptarnavimą optimizuojančios technologijos. Šiaulių apskrities savivaldybėse diegiama dokumentų valdymo ir asmenų aptarnavimo „Vieno langelio“ principu sistema. Akmenės, Pakruojo ir Šiaulių rajonų savivaldybių administracijos 2011–2012 m. ES struktūrinių fondų (1 168 683,10 Lt) ir savivaldybių lėšomis (437 238,20 Lt) vykdė projektus, kurių metu pagerino įstaigos dokumentų valdymą, asmenų aptarnavimą (7 priedo 8 lentelė). Informacinės visuomenės plėtros komiteto 2012 m. balandžio 16 d. informaciniame pranešime nurodoma, kad 2012 m. pradžioje 82,7 proc. valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų teikė elektronines paslaugas internetu. 3,4 proc. padaugėjo internetu teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų, elektroninėje erdvėje 1,5 proc. padaugėjo teikiamų viešųjų ir administracinių paslaugų, skirtų gyventojams, ir 6,9 proc. paslaugų, skirtų verslo subjektams, visiškai interaktyvių paslaugų skaičius augo 5,0 proc.

Šiaulių apskrities savivaldybių elektroninės viešosios ir administracinės paslaugos yra tik pirmo lygio. Šiaulių apskrities savivaldybių administracijų tinklalapiuose skelbiami teikiamų paslaugų sąrašai, pateikiamos prašymų formos, kurias galima parsisiųsti bei užpildyti, bet nėra galimybės užpildytą prašymą pasirašyti elektroniniu būdu ir išsiųsti administracines paslaugas teikiančios institucijos atsakingam darbuotojui.

Šiaulių regione informacinės technologijos naudojamos mokymui, mokymuisi ir kvalifikacijos kėlimui. Gerėja švietimo įstaigų aprūpinimas kompiuterine įranga ir internetu. Per trejus metus net 4,1 proc. padaugėjo kompiuterių Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose naudojamų mokyti(s). Statistikos departamento duomenimis 2011–2012 mokslo metais 100-ui mokinių teko 13,4 kompiuterių, naudojamų mokyti(s), profesinio mokymo įstaigose – 14 kompiuterių, naudojamų mokyti(s) (7 priedo 9 lentelė). Švietimo valdymo informacinė sistema (ŠVIS) duomenimis 2009 m. visos Šiaulių regiono mokyklos turėjo interneto prieigą (7 priedo 10 lentelė).

Šiaulių regiono švietimo įstaigos dalyvauja šalies nuotolinių studijų tinkluose, tobulina nuotolinio mokymo metodiką. Suaugusiųjų mokymas, kvalifikacijos kėlimas nuotoliniu būdu naudojant Moodle mokomąją terpę vyksta Šiaulių universitete, Vakarų Lietuvos verslo kolegijoje, Šiaurės Lietuvos kolegijoje.

Šiaulių regiono įmonės gerai apsirūpinusios kompiuteriais ir aktyviai naudoja informacines technologijas bendraujant su valstybės ir savivaldybių institucijomis, diegia informacines verslo sistemas. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 m. Lietuvoje kompiuterius turėjo ir internetu naudojosi 99,7 proc. (iš jų plačiajuosčio interneto prieiga – 99,3 proc.) įmonių, turinčių iki 50 darbuotojų, didesnės įmonės (virš 50 darbuotojų) visos turi kompiuterius ir interneto prieigą (7 priedo 11 lentelė). Įmonės naudojasi valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamomis elektroninėmis paslaugomis. Statistikos departamento duomenimis 2012 m. beveik visos šalies įmonės (99,5 proc.) internetu bendravo su valstybės ir savivaldybių institucijomis. Iš tinklalapių siuntėsi įvairias formas (99,2 proc.) ir gražino užpildytas (98,7 proc.), naudojosi administracinėms procedūroms elektroniniu būdu vykdyti (be papildomų popierinių procedūrų) (96,8 proc.) (7 priedo 12, 13 lentelės). Įmonės turi interneto svetaines, kuriose teikia informaciją apie savo veiklą. Statistikos departamento duomenimis, 2012 m. interneto svetaines turėjo 71,2 proc. šalies įmonių. Svetainėse teikiama įmonių kontaktinė informacija, suteikiama prieiga prie įmonės prekių katalogų ir kainynų, galimybė užsakyti, rezervuoti ar pirkti gaminius (7 priedo 14 lentelė).

Įmonės diegia elektronines informacines verslo sistemas. 2012 m. šalies įmonės naudojo elektroninio duomenų keitimosi tarp įmonių sistemas (60,8 proc.), tiekimo grandinės valdymo informacines sistemas (37,3 proc.). Prisijungimui prie sistemų įmonės naudojo skaitmenines tapatybės identifikavimo priemones (72,0 proc.) (7 priedo 15 lentelė). Šiaulių regiono verslo įmonės 2010–2011 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir savo lėšomis vykdė projektus diegiant elektronines verslo optimizavimo sistemas (7 priedo 16 lentelė).

Šiaulių universitete veikia moksliniai centrai, kurie dalyvauja mokslinių technologinių tyrimų procese (MTTP), vykdo mokslinę veiklą. Šiaulių universiteto tinklalapyje skelbiama apie atliekamus mokslinius tyrimus humanitarinių, fizinių, biomedicinos, technologijos ir socialinių mokslų srityse.

Šiaulių apskrities įmonės investuoja į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą (MTEP). Palyginti su technologines inovacijas diegusiomis įmonėmis 2008–2010 metais 49,2 proc. Šiaulių apskrities įmonių dalyvavo išoriniuose moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinėje plėtroje (Lietuvoje – 39,8 proc.), 40,0 proc. vidiniuose moksliniuose tyrimuose ir eksperimentinėje plėtroje (Lietuvoje – 55,7 proc.), 36,9 proc. mokymuose, susijusiuose su inovacine veikla (Lietuvoje – 62,3 proc.) (7 priedo 17 lentelė).

Šiaulių apskrities technologines inovacijas diegusios įmonės–novatoriai 2008–2010 m. investavo į gamybos technologinių procesų modernizavimą (įmonės – gamybos technologinių procesų novatoriai – 55,4 proc.) ir gaminamo produkto tobulinimą (įmonės – produkto novatoriai – 49,2 proc.) (7 priedo 18 lentelė). Šiaulių regiono verslo įmonės 2011–2012 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir savo lėšomis vykdė projektus, kurių tikslas – skatinanti įmonių konkurencingumą (7 priedo 19 lentelė).

Investicijos į naujų technologijų kūrimą ir jų pritaikymo gamyboje procesą yra labai mažos. Šiaulių apskrityje išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai (toliau – MTEP) aukštojo mokslo bei mokslo ir valdžios sektoriuose per trejus metus sumažėjo 10,6 proc. Statistikos departamento duomenimis 2010 m. išlaidos MTEP Šiaulių apskrityje siekė tik 12,8 mln. litų, kai Vilniaus apskrityje – 408,6 mln. litų, o Kauno apskrityje – 259,8 mln. litų (7 priedo 20 lentelė). Mažai darbuotojų dalyvauja MTEP veikloje. Statistikos departamento duomenimis 2011 metais Šiaulių apskrityje MTEP veikloje dalyvavo tik 660 darbuotojų (Vilniaus apskrityje – virš 10 tūkst., o Kauno apskrityje – beveik 7 tūkst.), šalies mastu tai sudaro tik 4 proc. (7 priedo 21 lentelė).

Šiaulių apskrities įmonių inovatyvumo rodikliai žemi. Šiaulių apskrities įmonės, diegusios inovacijas 2008–2010 m., sudaro tik 19 proc. nuo visų įmonių (mažiausiai iš Lietuvos apskričių) (7 priedo 22 lentelė). Tik 7,0 proc. Šiaulių apskrities įmonių, palyginti su visomis įmonėmis, yra technologinio proceso novatoriai, 6,3 proc. produkto novatoriai ir 3,7 proc. technologinio proceso ir produkto novatoriai (7 priedo 18 lentelė).

Šiaulių apskrities įmonės mažai investuoja į MTEP. Technologines inovacijas diegusios Šiaulių apskrities įmonės 2010 m. inovacinei veiklai skyrė 50,5 mln. litų (Vilniaus apskrityje – 1 255,8 mln. litų, Kauno apskrityje – 197,8 mln. litų, Panevėžio apskrityje – 117,4 mln. litų) (7 priedo 23 lentelė).

Mažos tiesioginės užsienio investicijos (TUI) į profesinę, mokslinę ir techninę veiklą. 2010 m. TUI į profesinę, mokslinę ir techninę veiklą Šiaulių apskrityje siekė 1 mln. litų (Vilniaus apskrityje – 1 015,2 mln. litų, Kauno apskrityje – 209,5 mln. litų, Klaipėdos apskrityje – 40,8 mln. litų) (7 priedo 24 lentelė).

Šiaulių regione numatytos 10 industrinių zonų sudaro prielaidas didėti regiono investiciniam patrauklumui, pramonės ir verslo plėtrai. Šiaulių universiteto mokslininkai atliko darnaus industrinių zonų vystymosi vertinimą (2010 m. išleista monografija „Darnaus industrinių zonų vystymosi vertinimas“).